

REGIONIS ITALIAE SECUNDAE

PARS TERTIA.

H I R P I N I.

Hirpinos ordinavimus secundum Plinium h. n. 3, 11, 105, nisi quod Abellinum alio loco ab eodem auctore ad Campaniam relatum huic reliquimus. Complexi igitur sumus hoc loco Aequum Tuticum, Aquiloniam, Trivicum, Compsam, Aeclanum, Beneventum, Caudium, Ligures. Ptolemaeus 3, 1, 67. 70. 71 Aequum, Beneventum, Caudium Samnio attribuit, Aquiloniam et Aeclanum, praeterea etiam Abellinum Hirpinis, Compsam Lucanis. Similiter Ampsanctum prope Compsam situm in capite XXXIX videbimus a Donato grammatico saeculi quarti in Lucanis collocari. — Hirpinorum pars cum Diocletianus Italiam correctoribus

divisit ab Apulia ad Campaniam translata est, scilicet ut ad meridiem oppida Compsa et Aeclanum Apuliae remanerent, reliqua autem pars maior ab Aequo Tutico (quod Campaniae oppidum extremum Apuliam versus esse itinerarium Hierosolymitanum p. 610 testatur) et Trivico (oppidum in fine Campaniae auctore Porphyrione ad Horatium sat. 1, 5, 79) ad occidentem, id est territoria Ligurum et Beneventanorum cum Campania contribuerentur. Eo referendum est, quod infra videbimus Ampsanctum a compluribus auctoribus saec. IV aut Apuliae tribui aut collocari *in latere Campaniae et Apuliae*. Vias supra explicuimus una cum Apulis p. 26.

XXXVII. AQUILONIA (*Lacedogna*).

Aquiloniam nominant inter populos Hirpinos et Plinius 3, 11, 105 (*Aquiloni*) et Ptolemaeus 3, 1, 71 (*Ἀκουιλώνια*), item itineraria (supra p. 26 n. VI). Denique nummi extant aenei inscripti litteris Oscis *akudunniad* (Friedländer *osk. Münzen* p. 53), qui huic rei publicae hodie tribui solent. Ad eandem item solent referri quae de proelio ad urbem Aquiloniam inter Romanos Samnitesque commisso et urbe ipsa expugnata ad a. u. c. 461 annales tradunt (Liv. 10, 38—44), vix recte; nam Aquiloniam eam in intimo Samnio nec longe a Boviano

quaerendam esse narratio ostendit. Praeterea Aquilonis mansionem sub Vibino (supra p. 87) cave confundas cum Aquilonia hodie Lacedogna. — Titulum inde non habemus nisi unum, sed qui confirmet fuisse ibi rem publicam. Vicinis oppidis Carbonarae et Bisacciae quos attribuit Pratillius, reieci inter falsos. Pons Aufidi, qui in itinerariis commemoratur VI ab Aquilonia lapide Venusiam versus (p. 26 n. VI), is omnino fuit qui hodie dicitur *ponte S. Venere*.

968 in Samnio Anxitonae (vulgo Cidogna) in aede extra oppidum ad septemtriones MET.

Q · VELLAEVVS Q
LIB · SVCESSVVS
AVG
PLATEAM STRAVIT
PED · DCCCLXXX

Metellus Vat. 6039 f. 362 ex Sim. Vallamberto.

XXXVIII. COMPSA (*Conza*). Tribu *Galeria*.

Compsae nomen reperitur in urbana vol. VI n. 2382 a 6: *M. Baebius M. f. Gal. Lupercianus Comps.*, item in Ausculana n. 668: *aedili Compsinorum* et in Santangelensi n. 1006: *patronus Comps.* et hic n. 983: *rei pub. C.* Eam Livius 23, 1, 1 (cf. 24, 20, 5), Velleius (2, 68), Plinius (3, 11, 105: *Compsani*) Hirpinis adiudicant, Apulis Dio (42, 25 Milonem scribens interiisse in Apulia, nempe ad Compsam) et liber coloniarum (p. 210 *ager . . Comsinus limitibus Graccanis*. 261), Lucanis Ptolemaeus 3, 1, 70 (*Κῶμψα*). In itinerariis non nominatur. Ipsum oppidum memoriae traditur proditum esse a factione Romanis hostili Hannibali a. u. c. 538 (Liv. 23, 1), receptum a Romanis a. 540 (Liv. 24, 20); item bello Italico occupatum esse ab legione Hirpinorum qui in fide Romana mansissent (Velleius 2, 16, siquidem recte pro Cosa ibi Compsam viri docti reposuerunt). Etiam P. Gavius civis Romanus a Verre foede interfectus, quem libri Ciceronis (Verr. 5, 61. 62. 63) *municipem Consanum* vel *Cosanum* appellant, Compsanus videtur fuisse*). Milo item iussu M. Caelii Rufi cum Thurios pergeret,

in itinere Compsam oppugnans periit testibus Caesare**) et Velleio l. c. Denique commemoratur *Iovis Vicilini templum in agro Compsano* (Liv. 24, 44, 8). — Ex titulis colligitur Compsam municipii loco fuisse (n. 974. 983) et praefuisse Compsinis *III viros aediles* (n. 975. 977) sive *aediles nude* (v. Ausculanum n. 668), *III viros iure dicundo* (n. 668. 975. 977. 979; *III vir nude* n. 980), *III viros quinquennales* (n. 668. 974. 975. 976. 977. 981). Quaestura pecuniae tam publicae quam alimentariae (n. 981) pro munere magis ibi fuit quam pro honore (n. 975. 977). Passim nominatur *plebs urbana* sive *populus intra murum morantes* (n. 982). Sacerdotes nulli inveniuntur nisi *XVviralis matris deum* (n. 981); collegium adest fortasse Mercurialium (n. 972).

morum et lectione et patria adhuc lis sub iudice est). Diversa item est Cosa Etruriae oppidum non ignobile. Alteri utri horum oppidorum P. Gavius ille item vindicari potest.

**) Nam cum apud eum b. c. 3, 22 hodie legatur *Milo . . . Cosam in agro Thurino oppugnare coepit*, quod vere ibi fuit *Compsam in agro Hirpino* expulsus est interpolatione inde profecta, quod Milo antea dicitur iussu Caelii in agrum Thurinum perrexisse Caeliusque ipse paullo post narratur Thurios pervenisse. Item ubi Plinius 2, 56, 147 ait Milonem periisse *iuxta castellum Capsanum*, recte viri docti pro Capsano Compsanum restituerunt.

*) Diversa a Compsa Hirpinorum est colonia Latini iuris Cosa deducta a. 481 (Vell. 4, 44; Livius ep. 44); ea enim in ora Campana fuerit necesse est, quoniam et ei regioni a Livio 27, 40 diserte adscribitur et nummos cūdisse videtur inscriptos *Cosano* formae plane Campanae (quamquam de horum num-